

SOCIALINIO TINKLO INTERVENCIJOS MODELIO TAIKYMAS DIRBANT SU JAUNIMU

DOVILĖ LIS AUSKIENĖ

LIETUVOS EDUKOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Straipsnyje nagrinėjami jaunimo organizacijų ir socialinių darbuotojų veiklos teoriniai aspektai. Pažymėtina, kad jaunimo organizacijos, veikiančios socialinėje srityje, labiausiai orientuojasi į jaunų žmonių neužimtumo, nedarbo ir skurdo problemas. Tyrimo metu išaiškėjo, jog socialiniam darbuotojui įgalinant jaunuolį spręsti savas problemas, socialinio intervencijos tinklo modelis leidžia įvertinti ne tik artimų žmonių, šeimos tarpusavio santykius, bet ir išryškina jaunimo organizacijos ar socialinio darbuotojo vaidmenį bei daromą įtaką kliento veiksmams.

Pagrindiniai žodžiai: socialinis darbuotojas, socialinio tinklo intervencijos modelis, jaunimas

ĮVADAS

Jaunimo organizacijos – vienos aktyviausių ir smalsiausių organizacijų, kurioms svarbu inovacijos, tikslo siekimas ir gebėjimas jausti laiko pulsą. Camino ir Zeldin'as (2002) pabrėžia jaunimo organizacijų unikalumą – kūrybingumą, iniciatyvumą, gebėjimą veikti dabar ir kurti planus ateičiai. Okunevičiūtės-Neverauskienės, Šlekienės (2008) manymu, pastaraisiais metais tiek moksliniame diskurse, tiek nacionalinėje ir tarptautinėje politikoje atkreiptas dėmesys į jaunimo NVO kaip į objektą, galintį inicijuoti jaunimo problemų sprendimą.

Socialinis darbuotojas, dirbdamas su jaunimu, privalo žinoti šiuolaikinio jaunimo problemas, su kuriomis jis susiduria, gebėti užmegzti ryšį ir padėti jaunam žmogui tinkamai socializuotis visuomenėje. Tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslininkai analizuoja jaunimo tematiką: Nolas (2014) teigia, kad jaunimo darbuotojai turėtų skirti didelį dėmesį jaunimo erdvėms, kurios yra pagrindas puoselėjant teigiamą jaunimo vystymąsi. Lefevre, Tanner, Luckock'as (2008) pabrėžia socialinio darbuotojo kvalifikacinių reikalavimų svarbą dirbant su jaunimu ar vaikais. Mokslininkų teigimu, socialinio darbo studijų programos turėtų atliepti šiuolaikinio jaunimo situaciją ir daugiau orientuotis į veiksmingų metodų taikymą, dirbant su jaunimu. Kiraly, Humphries (2013) išryškina šeimos ryšių svarbą ir jų daroma įtaką asmens socializacijai. Gvaldaitė, Švedaitė (2005) aptaria socialinio darbo veiklos metodus, tokius kaip konsultavimas, darbas su klientų grupe, socialinio tinklo intervencijos metodas, atvejo vadybos metodas. Šie metodai svarbūs profesionalaus socialinio darbuotojo veikloje, nesvarbu, kokioje organizacijoje jis bedirbtų. Vaicekauskienė (2009) analizuoja socialinio darbo teorijas ir jų taikymą praktikoje. Tad būtina nagrinėti socialinio darbuotojo veiklą, sprendžiant jaunimo problemas. Juk jaunimo NVO mažina visuomenės susipriešinimą, didina socialinę integraciją, padeda ugdyti piliečių sąmoningumą.

Tyrimo problema. Tiek jaunimo organizacijų, tiek socialinio darbuotojo veikla yra palyginti nauja Lietuvos visuomenėje. Jaunimo savanorystės programa Lietuvoje buvo pradėta įgyvendinti nuo 1992 metų, kai tarptautinių projektų metu buvo pritaikytas Savanoriškų socialinių metų (*Freiwilliges Soziales Jahr*) programos modelis, veikiantis ir įstatymu grindžiamas Vokietijoje. Lietuvoje šios programos modelis padėjo suvokti ir apibrėžti jaunimo neformalųjį ugdymą(s) ir plėtoti savanorystę tarp jaunų žmonių (Kurapkaitienė, 2014). Pažymėtina, kad pirmasis Lietuvos socialinių darbuotojų asociacijos suvažiavimas įvyko 1993 metais, nuo tada pradėta oficialiai reglamentuoti socialinio darbuotojo veiklą ir ginti socialinio darbuotojo teises. Šiandien socialinis darbas yra įtrauktas į Lietuvos profesijų klasifikatorių. Taigi kyla natūralūs klausimai, *kaip socialinis darbuotojas dalyvauja jaunimo organizacijų veikloje? Ar tinklo intervencijos modelio taikymas dirbant su jaunimu yra tinkamas?*

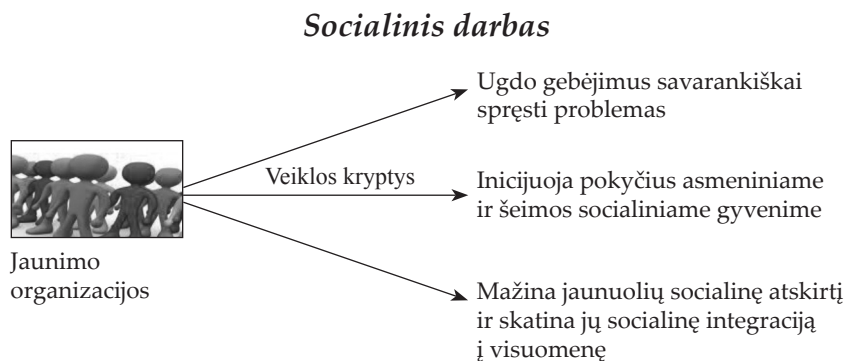
Tyrimo tikslas – išanalizuoti socialinio tinklo intervencijos modelio taikymo ypatybes dirbant su jaunimu. *Tyrimo uždaviniai*: aptarti jaunimo organizacijų veiklą socialinio darbo srityje; išryškinti socialinio darbuotojo veiklos metodus; ištirti socialinio tinklo intervencijos modelio taikymą, įgalinant jaunuolį spręsti savas problemas. *Naudoti metodai* – mokslinės literatūros lyginamoji analizė, stebėjimas, socialinio tinklo intervencijos modelis.

JAUNIMO ORGANIZACIJŲ VEIKLA SOCIALINIO DARBO SRITYJE

Veikdamos socialinėje srityje jaunimo organizacijos labiausiai orientuojasi į jaunų žmonių neužimtumo problemą, kuri gali sukelti daug kitų socialinių rūpesčių. Juk pasitenkinimas savo veikla skatina teigiamą savęs vertinimą ir visokeriopą pozityvų asmenybės tobulėjimą bei padeda vaikams išvengti netinkamų draugijų. Užimtumui svarbi laisvalaikio vadyba, įdomūs ir dinamiški užsiėmimai, jų vertybinis kryptingumas. Nolas (2014) teigia, kad jaunimui visų pirma svarbu turėti saugią aplinką, kurioje jų niekas nevaržytų. Šiandien daugelis būrelių, laisvalaikio praleidimo institucijų yra mokami, o sumokėti už juos ne kiekviena šeima išgali, todėl pažeidžiamas tolydumo principas ir lygios visų jaunuolių galimybės. Dėl šios priežasties daugelis jaunuolių, ypač iš sunkiai besiverčiančių šeimų, turi nedaug galimybių užsiimti saviraiška ir prasminga veikla. Padėtį gelbsti jaunimo nevyriausybinių organizacijos su socialiniu darbuotoju priešakyje. Ypač svarbu suteikti paramą tiems jaunuoliams, kurie artimiausioje aplinkoje neturi tinkamo pavyzdžio, nes be teigiamų veiksnių, be jų pomėgių saviraiškos sunku tikėtis tinkamos socializacijos.

Jaunimo organizacijos atliepia tris pagrindinius socialinės veiklos tikslus (žr. 1 pav.). Planuodamos jaunimo užimtumą skatina jų socialinę integraciją, yra tarsi priemonė, kuri savo veiklą gausa skatina jaunų žmonių, bendruomenių, senjorų, neįgaliųjų bei valdžios institucijų bendradarbiavimą. Kai jaunas asmuo turi veiklos, mokosi iš kitų patirties, tampa aktyvesnis, organizuotesnis, kūrybiškesnis bei, žinoma, pradeda į savas socialines problemas kitaip žiūrėti. Įgautos psichologinės

ir komunikacijos žinios lengvina bendravimą su artimaisiais, šeimos nariais, o tai jau pirmas žingsnis spręsti savas problemas, inicijuoti pokyčius asmeniniame gyvenime. Ką ir apibrėžia antrasis socialinio darbuotojo veiklos tikslas. Problemų sprendimas pasinaudojant bendruomenės, artimosios aplinkos ištekliais atskleidžia, kad socialinis darbuotojas dirba kryptingai ir profesionaliai. Socialinio darbuotojo asmens ugdymo funkcija atsiskleidžia per neformalųjį jaunimo ugdymą(-si), kuriuo siekiama sudaryti sąlygas jauniems žmonėms mokytis iš patirties ir eksperimentuoti (savanoriškumas, savarankiškumas, savivalda).

1 PAV. JAUNIMO ORGANIZACIJOS SOCIALINIO DARBO KONTEKSTE
(SUDARĖ D. LISAUSKIENĖ, 2016).

Taigi jaunimo veikla „pasiekia“ jaunus žmones jų laisvalaikio metu, kai jie yra ne šeimoje, ne pamokose / paskaitose ir ne darbe. Šiame lauke dirba socialiniai darbuotojai, kai telkiasi jaunimo iniciatyvos, kuriami ir vykdomi pilietiniai, kultūriniai, socialiniai projektai, ugdomi jaunimo lyderiai. Jaunam žmogui svarbu įrodyti, kad jam pakeitus vienus ar kitus įgūdžius, pasikeis ir jo gyvenimas. Neformali aplinka, kurią suteikia jaunimo organizacijos, yra terpė, kurioje jaunas žmogus jaučiasi saugus ir laisvas priimti sprendimus. Juk laisvas apsisprendimas yra asmens socializacijos pagrindas.

SOCIALINIO DARBUOTOJO VEIKLOS METODAI DIRBANT SU JAUNIMU

Atrodo tiek daug kalbama apie jaunimą, akcentuojamas nedarbas, neužimtumas, migracija. Tačiau problemos, nors ir dažnai minimos, neišnyksta. Tai parodo, kad mažinant jaunimo problemas būtina ne tik kalbėti, bet ir veikti.

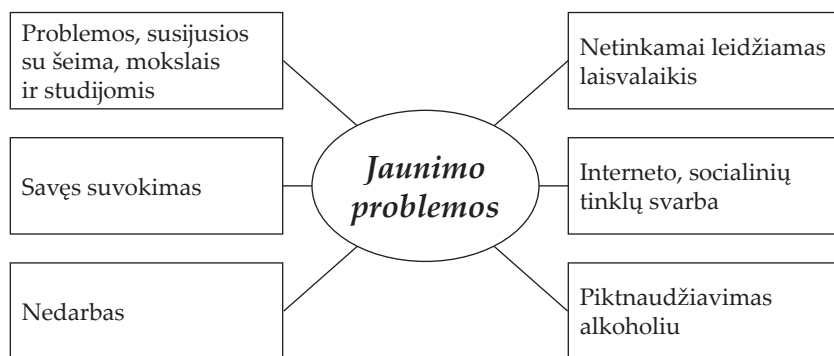
Remiantis jaunimo situacijos apžvalgos tyrimu (2015) 2014 m. 25,4 tūkst. jaunų žmonių (15–24 metų) buvo bedarbiai. Pažymėtina, kad nuo 2010 m. jaunimo nedarbas mažėjo. Nors teigiama, kad per pastaruosius metus emigracija nuolat mažėja, tačiau 2014 m. iš Lietuvos išvyko apie 15 tūkst. jaunų žmonių. Pagrindinės jaunų žmonių emigracijos priežastys yra negalėjimas susirasti darbo Lietuvoje, negalėjimas susirasti darbo Lietuvoje pagal turimą specialybę, per mažas darbo atlyginimas Lietuvoje, noras studijuoti užsienyje, noras išmokti užsienio kalbą.

Aptariant jaunų žmonių padėtį būtina paminėti NEET grupei priskiriamus asmenis, t. y. nesimokančius, nedirbančius ir nedalyvaujančius profesiniame mokyme arba nebaigusius mokyklos. Jų skaičius Europoje pastaraisiais metais padidėjo ir dabar sudaro daugiau kaip 15 proc. Tie, kurie meta mokslą neįgiję net pagrindinės kvalifikacijos, pasmerkia save socialinei atskirčiai. Vienas iš svarbiausių jaunimo įtraukimo į darbo rinką politikos uždavinių yra skatinimas imtis savarankiškos veiklos. Visi veiksmai, kuriais skatinamas verslumo, savarankiškų iniciatyvų ir individualių gabumų plėtojimas, turi būti tęsiami ir remiami. Jauni žmonės turi žinoti, kaip patiems pradėti ūkinę veiklą, kur kreiptis administracinės pagalbos, o sukurta pranašumų ir lengvatinių sąlygų sistema – atleidimas nuo mokesčių arba mokesčių lengvatos – turi skatinti juos imtis savarankiškos veiklos.

Aptariant Lietuvos jaunimo situaciją ir jų problemas, Vilniaus mieste 2013 m. buvo pristatytas jaunimo reikalų departamento pranešimas lyginant jo rezultatus su 2003 m. tyrimu „Socialinės analizės grupės“. Jis parodė, kad pagrindinės problemos išlieka tos pačios: narkotinių medžiagų vartojimas, pinigų trūkumas, nedarbas, problemos, susijusios su mokslais ir studijomis, nesutarimus su tėvais, motyvacijos stoka. 2004 m. Urmonienės atliktas tyrimas atskleidė, su kokiomis problemomis

atsižvelgiant į socialinius darbuotojus, nevyriausybinės organizacijas, savivaldybių darbuotojus susiduria jaunimas. Buvo įvardinta: nedarbas, skurdas, konfliktai šeimoje, piktnaudžiavimas alkoholiu ir narkotikais, netinkamai leidžiamas laisvalaikis. Tas pat buvo nurodyta ir 2012 m. jaunimo problematikos tyrimo rezultatuose, kuriuose teigiama, kad viena pagrindinių jaunimo problemų – laisvalaikio praleidimas.

Taigi, iš atliktų skirtingų tyrimų matyti tiek paties jaunimo, tiek jiems pagalbą teikiančių asmenų nuomonių dermė (žr. 2 pav.).

2 PAV. PROBLEMAS SU KURIOMIS SUSIDURIA JAUNIMAS
(PAGAL 2013 M. METINĮ JAUNIMO REIKALŲ DEPARTAMENTO PRANEŠIMĄ
IR 2004 M. M. URMONIENĖS TYRIMO REZULTATUS).

Dabartinei jaunimo kartai būdinga ankstyva biologinė branda, eksperimentavimas ieškant savęs, bet globalioje, besikeičiančioje visuomenėje vis sudėtingiau pavyksta suaugti ir tapti savarankišku, pvz., susirasti darbą. Jaunimo darbuotojams svarbu gebėti ugdyti jaunuolių savarankiškumą (padėti jiems ugdyti autonomiją ir siekti emancipacijos). Labai svarbi darosi lytinio švietimo tema (Miginis, 2015). Būtina pabrėžti, kad darbo su jaunimu laukas nespėja atliepti besikeičiančių jaunimo poreikių, nes tik 2015 m. rugsėjį Budapešte, Vengrijoje, buvo organizuotas simpoziumas apie jaunimo dalyvavimą skaitmeniniame pasaulyje, kuriame buvo pastebėta, kad jaunuoliai jau traukiasi iš socialinių tinklų.

Daugelis tyrėjų (Kučinskas, 2000; Leliūgienė, 2002) dažnai pažymi, kad socialiniame darbe yra svarbu: sugebėti pastebėti pagalbos ieškantįjį; siekti pasitikėjimo, kad klientas patikėtų savo problemas; aktyviai ieškoti jų sprendimo galimybių; surasti atitinkamą socialinę instituciją, kuri padėtų klientui; sugebėti organizuoti šios institucijos veiklą sprendžiant problemą; rūpintis, kad būtų priimtas klientui palankus sprendimas. Visa tai rodo minimo darbo specifiką, inspiruojamą konstruktyviosios sąveikos, dažniausiai realizuojamos bendravimu. Bendravimas ap-
rėpia visą įvairovę tik socialiniam darbui itin svarbių etinių nuostatų ir principų.

Johnson'as (2003, p. 63) socialinio darbo įgūdžius suskirstė į keturias atskiras sritis: 1) informacijos kaupimo ir vertinimo; 2) profesionalumo didėjimo ir pritaikymo; 3) praktinės veiklos su individualais, grupėmis ar bendruomene; 4) vertinimo. Be jau minėtų įgūdžių, socialiniam darbuotojui, norinčiam tinkamai atlikti savo darbą, būtina išsiugdyti ir šiuos įgūdžius: savęs suvokimo, empatijos, komunikavimo (santykių užmezgimo ir palaikymo) ir ypač požiūrį į santykį su kitos rasės, kultūros, lyties, amžiaus, seksualinės orientacijos ir neįgaliais asmenimis. Įgūdžiai nuolat tobulinami pritaikant praktines žinias, naudojant įvairią techniką ir metodiką. Jiems įtakos turi ne tik taikomos žinios, vertybės, bet ir asmeninės socialinio darbuotojo savybės ar jo darbo stilius.

Miginis (2015) pabrėžia, kad turi keistis „požiūris į darbuotoją, kuris dirba su jaunu žmogumi (į jaunimo darbuotoją, socialinį pedagogą, gatvės darbuotoją ir pan.). Kartais nesuvokiama, kad su jaunimu negali dirbti bet kas, neužtenka vien gero noro, reikia profesionalumo, platesnio požiūrio ir nuoseklumo. Dėl mažo finansavimo žmonės darbą su jaunimu pasirenka kaip papildomą veiklą ir nemato to kaip ilgalaikio darbo. Dėl to nesiformuoja darbo su jaunimu kultūra, nes viskas laikina, darbuotojai laikini, jaunuoliai periodiškai ir t. t. Darbas su jaunimu turi būti pastovus ir turėti savo viziją. Žmonės turi gauti gerą atlyginimą ir nesavanoriauti savo pusės laiko darbe.“

Remiantis Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu „Dėl socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacinių reikalavimų, socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarkos bei socialinių

darbuotojų atestacijos tvarkos aprašų patvirtinimo“, socialinis darbuotojas turi suprasti, kaip funkcionuoja visuomenė ir kaip joje funkcionuoja individas; turi gebėti tiksliai vertinti žmogaus socialinę situaciją, veiksmingai bendrauti su asmeniu ir jo aplinka, telkti žmonių, finansinius bei kitus galimus išteklius, organizuoti socialinį darbą ir socialinių paslaugų teikimą; turi atsižvelgti į kliento individualumą, vadovautis jo poreikiais ir parinkti tokius socialinio darbo metodus bei socialines paslaugas, kurios geriausiai tiktų spręsti konkrečias kliento, jo šeimos ar bendruomenės socialines problemas ir geriausiai atitiktų jų interesus. Vadinasi, dirbant su jaunimu socialinis darbuotojas turi gerai žinoti jo specifiką, susidariusius stereotipus, jog jaunas žmogus yra neatsakingas, impulsyvus, nieko nesugebantis ir pan. Anot Smith'o (2008), dirbant su jaunimu svarbiausia akcentuoti pozityvą. Mokslininkas teigia, kad kartais gali būti sudėtinga susieti negatyvų jauno žmogaus elgesį su prasme, tačiau pasak jo, socialinis darbuotojas turi suprasti, ką toks elgesys reiškia pačiam asmeniui. Tai nėra lengva ir greitai perprantama, tačiau bendravimu galima išspręsti daug problemų. Šiuolaikiniame pasaulyje technologijos mobilieji telefonai, kompiuteriai, internetas pakeitė įprastą komunikacijos stilių, tačiau tai puiki priemonė prieiti prie jauno žmogaus. Pokalbis ir jau pirmasis užmegztas ryšys gali nulemti tolesnį socialinio darbuotojo ir jaunuolio ryšį ir parinkti tinkamus metodus. Lefevre, Tanner, Luckock'as (2008) teigia, kad efektyvi komunikacija su jaunimu priklauso nuo principo „žinoti“, „būti“ ir „daryti“. Tai reiškia, kad metodai turi būti paremti žiniomis, vertybėmis ir etikos įsipareigojimais bei emocinių ir asmeninių gebėjimų derme, kad socialiniams darbuotojams pavyktų įveikti komunikacinius barjerus.

Pasak Gvaldaitės, Švedaitės (2005), socialinio darbo metodai yra kitokie nei įprasta visuomenėje manyti. Socialinio darbuotojo metodinio veikimo pagrindą sudaro trys svarbiausios veiklos: buvimas su klientu, tikslingas poveikis ir nuolatinė savo veiklos analizė. Jeigu socialinis darbuotojas neanalizuos savo veiklos, vadinasi, netobulus jos. Visas socialinis darbas yra intervencija, kai socialinis darbuotojas įsikiša į kliento gyvenimą, siekdamas patvaraus asmens, jo mąstymo, elgesio, situacijos, aplinkos pokyčio, įgalinančio asmenį toliau savarankiškai ir sėkmingai veikti. Tad dirbant su jaunimu taikomi įvairūs socialinio darbo metodai.

Sprendžiant jaunuolių problemas tikslingiausia būtų taikyti socialinio tinklo intervencijos metodą, kadangi tai yra objektyviausias būdas išanalizuoti situaciją iš išorės bei įvertinti visus veiksnius, susijusius su jaunuoliu. Anot Bukauskaitės (2009), taikant „tinklo intervencijos“ metodą, nepaprastai svarbus socialinio darbuotojo vaidmuo yra jo gebėjimas sukurti ryšius su kitais. Yra svarbios darbuotojo vertybės, intucija, jautrumas, patirtis, žinios – visa tai, kas sudaro jo profesinio pasirengimo visumą. Taikant tinklo intervencijos metodą socialinis darbuotojas tampa santykių vadovu ir veikia asmenų ir paties tinklo labui. Kitas svarbus aspektas, kad socialinis darbuotojas neturi organizuoti specialių paslaugų, o padėti ir skatinti susitikti žmonėms, kuriuos sieja prasmingi ryšiai. Tirdamas tinklą, socialinis darbuotojas stengiasi perteikti klientui, kad svarbios yra ne problemos, o jis pats, žmonės, su kuriais jis turi ryšių. Klientas negali likti vienas. Jį „lydi“ socialinis darbuotojas, atsižvelgdamas į visą kliento situaciją, į jo tikrovės veiksnius. Juk jaunuolio gyvenime svarbų vaidmenį vaidina šeima, draugai, mokykla, universitetas, nevyriausybinių organizacijų, darbas, tad šis metodas padeda įvertinti jų vaidmenį socialinės pagalbos procese.

Tinklo tyrimas paprastai vyksta kalbantis su jaunuoliais arba stebint juos, svarbu naudoti tikslingas priemones tinklui pavaizduoti. Atliekant tyrimą atsižvelgiama į tinklo pobūdį (pirminis, antrinis), tiriama jo *struktūra*, kai žiūrima, artimi ar tolimi ryšiai sieja tinklo narius, dažnai ar retai jie bendrauja; *funkcijos* – žiūrima, kokias funkcijas atlieka tinklui priklausantys žmonės (informacinę, materialinę, moralinę, jausminę, kontrolės); *santykiai*, ypatingą dėmesį skiriant judėjimui ir pasikeitimams laike, erdvėje ir pačiuose santykiuose, ar tinklo nariai probleminiu atveju linkę atsitraukti ar užmegzti ryšį. Pokalbio metu turi būti pateikti taiklūs klausimai. Tiriamas antrinis tinklas, aiškinamasi, koks yra pirminio ir antrinio tinklo santykis. Šis metodas disponuoja daugeliu techninių priemonių (schemos, dienoraščiai, socialinės analizės lentelės).

Taigi, socialiniai darbuotojai naudoja įvairius metodus kad įgalintų jaunuolius spręsti savas problemas. Viskas priklauso nuo problemos, jos pobūdžio, jaunuolių santykių su artimaisiais, jų komunikacinių įgūdžių.

SOCIALINIO TINKLO INTERVENCIJOS MODELIO TAIKYMAS, ĮGALINANT JAUNUOLĮ SPĖSTI SAVAS PROBLEMAS

TYRIMO METODOLOGIJA

Šis tyrimas yra kokybinis. Kokybinis tyrimas neįpareigoja tyrėjo rinkti statistinę informaciją, leidžia į esamą situaciją pažvelgti giliau ir nustatyti veiksnių priežastis bei pasekmes, palyginti sukauptą teorinę medžiagą su praktine situacija. Pasak Žydzūnaitės (2006) kokybiniame tyrime vyksta nuolatinis duomenų lyginimas su išskylančiomis kategorijomis, siekiant išryškinti informacijos panašumus ir skirtumus. Tad tyrimo tikslas – įvertinti socialinio tinklo intervencijos modelį, sprendžiant jaunimo problemas.

Metodas – stebėjimas. Buvo stebimas vienas atvejis, kaip socialinė darbuotoja padeda vaikiniui spręsti jo problemas naudodama socialinio tinklo intervencijos modelį.

Analizuojant duomenis buvo taikomas tinklo intervencijos modelis. Šis modelis iš kitų išsiskiria tuo, kad numato santykių tarp pirminio ir antrinio tinklo įvertinimą ir pasikeitimą, ypač atsižvelgiant ir teigiamai vertinant asmens „natūralų“ pirminį tinklą, tai yra santykius, kurie yra svarbūs jo gyvenime arba gali tapti. Tinklo intervencijos ypatumai:

- Pirminis, arba neformalus, tinklas, į kurį įeina šeima, giminės, draugai, kaimynai, kai kuriais atvejais ir bendradarbiai. Šis tinklas nėra sukuriamas ar „pagaminamas“, o atsiranda laikui bėgant, yra atpažįstamas, keičiasi. Čia žmonės jungia jausmai. Žmonių ryšiai niekada nenutrūksta (gali nutrūkti susitarimas, pavyzdžiui, skyrybų atveju; santykiai gali tapti negatyvūs ar abejingi, bet jų substancija niekada neišnyksta). Socialinė realybė, kuri išsivyrąja, yra apibūdinama vertikalia ir horizontalia kartų santykių dimensija. Tai yra vieta, kur dosnumas ir nesavanaudiškumas, meilė ir draugystė atsiskleidžia labiausiai.
- Antrinis, arba formalus, tinklas, kuriame ryšiai yra organizuojami (pvz., įkuriama organizacija). Čia žmonės jungia ne jausmai, o bendras tikslas. Kai tikslo nebėra, ryšiai nutrūksta. Į šį tinklą įeina rinkos (darbovietė, įmonės, įstaigos) ir socialinės institucijos (mokyklos,

vaikų darželiai, socialinės tarnybos, paslaugos ir t. t.). Šiam tinklui priklauso ir trečiojo sektoriaus nevyriausybinės organizacijos, kurios savo veikloje dažnai remiasi solidarumo ir savanorystės principais. Svarbu, Gvaldaitės (2004) teigimu, atsižvelgti į du aspektus: 1) „kompetentingas tinklas nėra tas, kuris sukūrė arba įsivaizdavo socialinis darbuotojas, bet tas, kurį sudaro subjekto istorijoje egzistuojantys ryšiai; 2) svarbu patikrinti ir įsitikinti, kad asmenys, kurie galėtų susitikti ir kartu aptarti situaciją, tikrai turėtų pakankamą motyvą“.

Taikant socialinio tinklo metodą buvo remtasi šiais žingsniais: 1) nustatytas pirminis ir antrinis tinklas; 2) nustatant pirminį tinklą išsiaiškinta jo struktūra (dominuojantys asmenys), funkcijos ir santykiai; 3) tiriant antrinį tinklą taip pat išsiaiškinama jo struktūra; 4) aiškinamasi pirminio ir antrinio tinklo santykis, socialinis darbuotojas įvertina, ko pirminis tinklas „prašo“ iš antrinio (paslaugų, materialinės pagalbos, informacijos, moralinės paramos). Buvo nustatyta, kokią vietą jaunuolio gyvenime užima antrinio tinklo pagalbos specialistai, – ar jie yra sąjungininkai, ar santykiai su jais yra konfliktiški ir priešiški.

***Tyrimo etika.** Atliekant tyrimą buvo laikomasi etikos principų: geranoriškumo, pagarbos asmens orumui, teisingumo, teisės gauti tikslią informaciją. Informantas tyrime dalyvavo savo noru, buvo išsaugotas tiek informanto, tiek jo tinkle pažymėtų žmonių konfidencialumas ir anonimiškumas. Tyrimo dalyvio ir visų artimųjų vardai buvo pakeisti.*

TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

***Jono atvejis.** Į vieną jaunimo nevyriausybinę organizaciją, teikiančią socialines paslaugas, kreipėsi 20 metų Jonas. Jis prašė pagalbos, nes nori įveikti materialinę krizę ir susigrąžinti gerus santykius su tėvais. Jonas gyvena nuomojame bute su dviem draugais Vilniuje, tėvai gyvena viename kaime. Yra žinoma, kad Jonas turi vyresnį brolių, kuriam dabar 26 metai; jis taip pat gyvena Vilniuje ir nuomoja butą su mergina. Ryšiai su broliu palaikomi, tačiau nėra labai artimi, susiskambinama esant reikalui.*

Jonas šiuo metu nesimoko, baigęs mokyklą labai gerais pažymiais, jis buvo įstojęs į vieną iš Lietuvos universitetų, tačiau supratus, kad yra ne savo kelyje ir gavęs skolą, mokslus metė. Apie tai pusę metų šeimos nariams nesakė. Tėvai nusivylė, nes nesuprato tokio Jono elgesio. Šiuo metu Jonas niekur nedirba, planavo

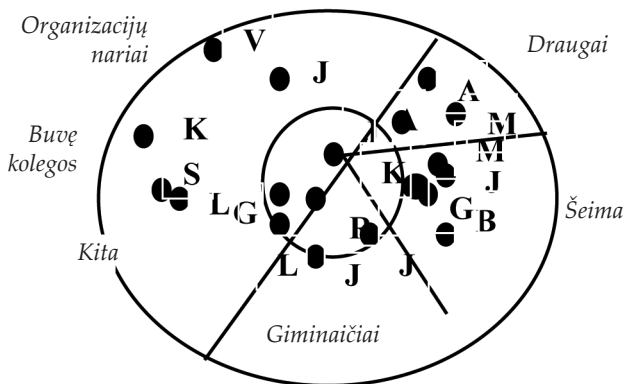
išvažiuoti į užsienį užsidirbti, tačiau planai pasikeitė. Tėvai žada nutraukti finansavimą, kadangi nemato Jono pastangų gyventi savarankiškai ir nepriklausomai. Jonas vaikystėje nuolat kentė tėvo smurtą ir dabar jaučia psichologinį spaudimą. Motinos gaila, nesuprantama, kodėl ji vis dar gyvena su tėvu. Mokykloje buvęs labai populiarus, studijų metu jis palaiko ryšius su klases draugais, neįsileisdamas naujų draugų į savo ratą. Jaunimo X dienos centrą pradėjo lankyti, kai tik atvažiavo studijuoti į Vilnių. Įkalbėjo draugas, kuris centrą lankė jau anksčiau. Jonas iš karto įsitraukė į veiklas, noriai ir aktyviai dalyvavo renginiuose.

Kai tik Jonas baigė pasakoti savo problemą ir sudėtingą situaciją šeimoje, socialinio darbuotojo buvo paprašytas padaryti jam brangių žmonių sąrašą. Pirmiausia buvo prašoma pagalvoti, kaip jie yra pasiskirstę, kokiai Jono aplinkai priklauso (šeima, draugai, kaimynai, jaunimo organizacijos nariai ir kt.). Sąrašą reikėjo pateikti surašius žmones pagal visas kategorijas, įrašant ir tuos, su kuriais santykiai buvo nutraukti arba turintys negatyvią prasmę (žr. 1 lentelę).

1 LENTELĖ. BRANGIŲ ŽMONIŲ SĄRAŠAS.

Šeima	Mama Gražina, tėvas Bronius, brolis Kasparas, brolio sužadėtinė Monika
Draugai	Almantas, Albertas, Mindaugas
Giminaičiai	Teta Regina, dėdė Juozas, pusbrolis Laurynas, pusseserė Reda, močiutė Janina
Buvę kolegos	Buvusios darbovietės nariai
Organizacijų nariai	Jaunimo organizacija, VGTU, Vilniaus universitetas
Kiti	Buvusi šokių partnerė Laima, socialinė pedagogė

Toliau socialinis darbuotojas paprašė atlikti antrąją užduotį pagal D. Todd'o schemą. Sektorius suskirstyti į apskritimus, išivaizduojant Joną esant mažu apskritimu centre. Žmones jam reikėjo sužymėti nuo centro link išorės pagal mažėjantį prisirišimo lygį. Jono apskritimas pateiktas 3 paveiksle.

3 PAV. D. TODD'Ų SCHEMA PAGAL KLIENTĄ.

Per konsultacijas su klientu socialinė darbuotoja įvertino visus socialinio intervencijos tinklo žingsnius. Iš pradžių išryškėjo, kad pirminį kliento tinklą sudaro: tėvai, brolis ir jo sužadėtinė, draugai, giminaičiai. Antrinį tinklą sudaro: buvę kolegos, organizacijų nariai. Buvo išsiaiškinta, kad klientas geriausiai sutaria su broliu ir motina, dažnai konfliktuoja su tėvu, nėra linkęs prisileisti kitų žmonių į artimą kontaktą. Nustatant funkcijas, kurias atlieka kliento artimi žmonės, buvo užpildyta lentelė (žr. 2 lentelę). Išryškėjo, kad klientas nėra patenkintas emocine parama, kuri yra suteikiama šeimos ir giminaičių rate. Materialinė pagalba taip pat nėra pakankama. Klientas norėtų didesnio supratingumo ir savigarbos užtikrinimo. Socialinė darbuotoja išanalizavo ir įvertino kliento tinklą remiantis šiais aspektais:

Platumas: tinklą sudaro pakankamai žmonių, tad Jonas neturėtų jaustis vienišas ar užmirštas, tačiau ryšiai nėra labai artimi. Tai parodo Jono uždarumą.

Sudėtis: tinklas yra nukreiptas ir į šeimą ir į draugus, tačiau pastebėta, kad daugiau orientuotas į išorę. Jonui nėra smagu, kai aplinkiniai žino apie jo problemas. Jo manymu, jis atrodo silpnas ir nevyriškas. Tai atėję iš vaikystės, kuomet tėvas jaunuoliui daug draudė ir daug iš jo reikalavo.

Tankumas: žmonės, esantys pirminiame ir antriniame tinkle, vieni apie kitus kažką žino, bet nėra taip, kad labai gerai vieni kitus pažintų. Pastebėta, kad pirminis tinklas stengiasi palaikyti ryšius.

Vientisumas ar tolygumas: vertybės pirminiame tinkle yra panašios, daugumai svarbi šeima. Antriniame tinkle vertybės skiriasi: vieniems svarbu mokslai, kitiems pagalba ir pasiaukojimas, tretiems – kuo ekstremalesnis ir įdomesnis laisvalaikis, ketvurtiems – darbas ir pinigai.

Daugiasluoksniškumas: santykiai susiskirstę pagal sektorius, nėra persidengimų, kas galbūt padėtų Jonui. Kartais, kai, pavyzdžiui, motina būna ir draugė, problemos būna išsprendžiamos greičiau.

Artumas ir nesavanaudiškumas: tiek pirminiame, tiek antriniame tinkle žmonės padeda, padaro paslaugą, tačiau tikisi, kad Jonas tai įvertins, kad pasikeis, subręs, priims atsakingesnius sprendimus. Draugai tikisi materialinio atlygio arba kitos, kai jiems prireiks, paslaugos.

Pasitenkinimas: Jonas pagalbą gauna iš tų žmonių, iš kurių tikisi, nes labai gerai juos pažįsta ir žino, ko iš jų tikėtis.

2 LENTELĖ. ŽMONIŲ FUNKCIJOS.

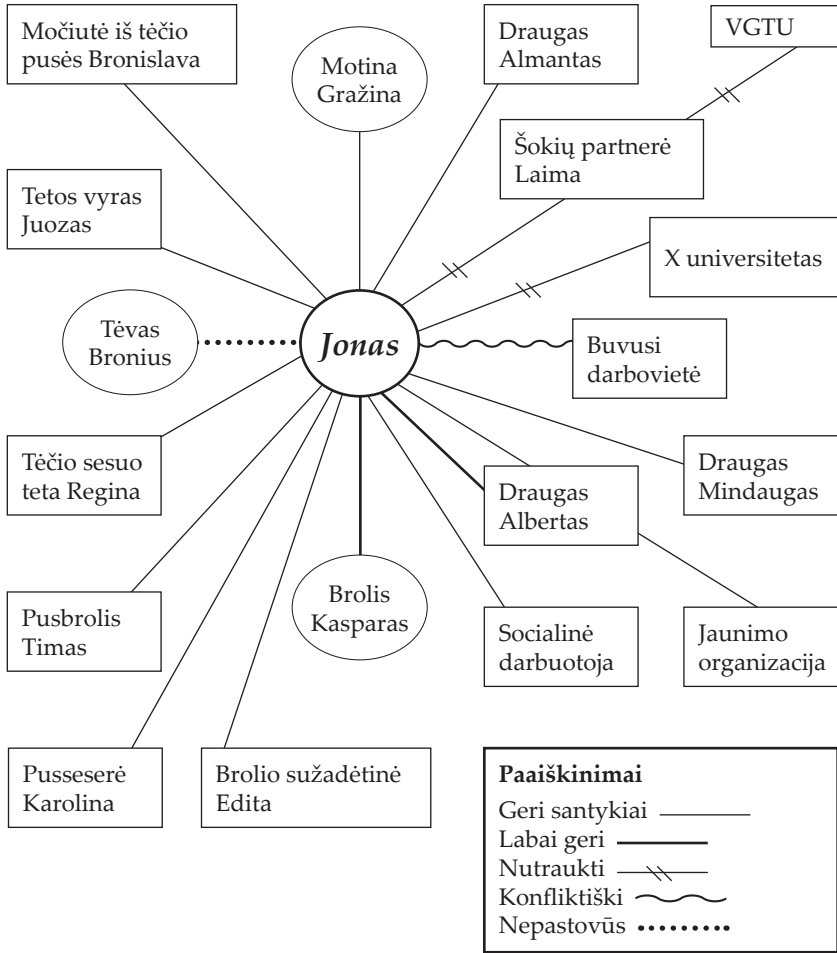
	Šeima	Giminaičiai	Draugai	Kita	Vertinimas
Emocinė, moralinė parama	Motina G. Tėvas B. Brolis K.	Teta G. Dėdė J. Pusbrolis L. Pusseserė R.			Nepatenkinamai
Laisvalaikis		Pusbrolis T. Pusseserė K.	Almantas Albertas Mindaugas	Buvusi šokių partnerė Laima, jaunimo organizacijos nariai	Gerai
Patarimai, informacija	Brolis K. Brolio S. E.	Teta G. Dėdė J. Pusbrolis T. Pusseserė K.			Gerai
Materialinė parama	Brolis K. Motina G. Tėvas B.		Albertas		Nepatenkinamai

2 LENTELĖS TĘSINYS.

Psichologinis saugumas	Brolis K.	Teta G. Dėdė J.		Buvusi šokių partnerė Laima	Pakankamai
Savigarbos užtikrinimas		Pusbrolis T. Pusseserė K.		Jaunimo organizacijos nariai	Nepatenkinamai
Supratingumas	Motina G.	Pusbrolis T. Pusseserė K.		Socialinė darbuotoja, jaunimo organizacijos nariai	Nepatenkinamai

Kitą dieną socialinė darbuotoja pastebėjo, kad Jonas ramesnis, daugiau mąsto, nėra toks nusiminęs. Norint gerai nubrėžti tinklą, buvo prašoma Jono, jog jis užpildytų lentelę, kurioje atspindėtų jo savaitės darbotvarkę. Pastebėta, kad vaikinai daug laiko praleidžia prie kompiuterio, retokai važiuoja į namus, tačiau visuomet stengiasi dalyvauti X jaunimo organizacijos organizuojamuose renginiuose.

Pasibaigus konsultacijoms, socialinė darbuotoja nubraižė Jono socialinį tinklą, kurio viziją ji susidarė bendraudama su jaunuoliu (žr. 4 paveikslą). Iš pateikto Jono tinklo aiškiai matyti, kad jame nėra dominuojančio tinklo, kadangi visi asmenys daro įtaką vaikinui priimamiems sprendimams, apie kuriuos jis nėra linkęs per daug kalbėtis ir aiškintis. Vaikinas aplinkiniams save pateikia kaip stiprų ir protingą, pasitikintį savimi ir turintį tvirtą nuomonę bei užsispyrusį. Jis nori būti savarankiškas ir kitų pagalbą vertina kaip savo paties silpnumą. Sprendimų būta kvailių ir neapgalvotų, kas sukėlė nesutarimų ir nusivylimo santykiuose su šeimos nariais. Giminaičius Jonas vertina geriau nei tėvus, kadangi jie per daug į jo gyvenimą nesikiša, tačiau esant sunkumams visuomet gali padėti. Draugai, tai asmenys, su kuriais leidžiamas laisvalaikis, kartu gyvenama, dalijamasi buitimi. Tačiau artimų draugų ir draugų, kuriais galėtų visiškai pasitikėti, neturi, galbūt todėl, jog nėra linkęs iki galo atvirauti. Tai, kad vaikinai pažymėjo socialinę darbuotoją, parodo, jog vertina ją kaip specialistę ir noriai priima jos pagalbą. Jaunimo organizacija yra terpė, kurioje Jonas atsipalaiduoja ir bando ieškoti savo gyvenimo kelio, užmezga pažintis ir taip gauna dvigubą naudą: padeda kitiems ir sau.

4 PAV. JONO SOCIALINIS TINKLAS.

Pagal Miginį (2015), darbo su jaunimu kokybė pirmiausia yra siejama su pagrindiniu jo tikslu – kaip gerai jis prisideda prie asmeninio ir socialinio jauno žmogaus tobulėjimo. Galima daryti išvadą, kad socialinė darbuotoja pasiekė rezultatą, kuris parodė jos darbo kokybę.

REZULTATŲ APIBENDRINIMAS IR DISKUSIJA

Tyrimo rezultatų analizės metu pasitvirtino Lefevre, Tanner, Luckock'o (2008) teiginys, kad dirbant su jaunimu ar vaikais svarbi socialinio darbuotojo kvalifikacija. Jo išvalgumas, žinios, turimi praktiniai gebėjimai padėjo nuosekliai ir tikslingai taikyti tinklo intervencijos metodą. Jis atkreipė jaunuolio dėmesį į jo gyvenime dalyvaujančius žmones, išryškino jų daromą įtaką vaikinio priimamiems sprendimams. Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad pasitvirtino Miginio (2015) išsakyta mintis, jog turi keistis „požiūris į darbuotoją, kuris dirba su jaunu žmogumi (į jaunimo darbuotoją, socialinį pedagogą, gatvės darbuotoją ir pan.), jog su jaunimu negali dirbti bet kas, neužtenka vien gero noro, reikia profesionalumo, platesnio požiūrio ir nuoseklumo“. Tai, kad tyrimo metu jaunuolis pažymėjo socialinę darbuotoją, parodo, jog ja pasitiki, kad buvo užmegztas ryšys. Ji geba dirbti su jaunais žmonėmis, išmano jaunų žmonių problematiką, žino metodus ir geba juos profesionaliai taikyti: suvokia konsultavimo svarbą, prisiima atsakomybę už rezultatus. Atlikto tyrimo unikalumą išryškina tai, kad socialiniai darbuotojai socialinio tinklo intervencijos metodą paprastai taiko darbui su neįgaliais, patyrusiais netektį, teikiant socialinę pagalbą darbui su emigravusiomis šeimomis ir kt. (Gvaldaitė, 2004; Švedaitė, 2005; Pusvaškytė, 2016). Darbui su jaunimu šis metodas yra taikomas retai, paprastai socialiai darbuotojai bando užmegzti ryšį su jaunimu, o vėliau nukreipti jį į kitą specialistą, pavyzdžiui, psichologą, įtraukti į aktyvią veiklą – renginių organizavimą, nevyriausybinių organizacijų veiklą ir kt. Šiuo atveju buvo bandoma neformalioje aplinkoje, kur jaunuolis jaučiasi laisvai ir nesuvaržytas analizuoti jo aplinką, padėti jam įveikti materialinę krizę ir susigrąžinti gerus santykius su tėvais. Būtina pažymėti, kad tyrimo metodo praktinį reikšmingumą pabrėžia nuoseklus tyrimo etapų naudojimas, profesionalus ir kompetetingas socialinės darbuotojos darbas, kuris galėtų būti pavyzdžiu kitiems specialistams, naudojantiems socialinio tinklo intervencijos metodą.

Mokslinėje literatūroje buvo akcentuojama nevyriausybinių organizacijų teikiama nauda, pabrėžiant jaunimui saugią aplinką, kurioje jų niekas nevaržytų (Nolas, 2014). Tyrimo metu pasitvirtino, kad jaunimui yra svarbi aplinka, kurioje jis veikia. Būtent jaunimo organizacijos ir suteikia

šià aplinkà. Stebėjimo metu išryškėjo vaikinò aktyvumas, noras veikti jaunimo organizacijoje, atsirado galimybës „atsiverti“, pradėti spręsti savas problemas.

Stebėjimo rezultatai išryškino socialinio tinklo intervencijos modelio poreikį dirbant su jaunuimu. Tad būtina atlikti mokslinius tyrimus apie socialinio darbuotojo tinklo intervencijos modelio taikymà darbui su jaunuimu, sprendžiant įvairias jaunimo problemas, analizuoti šio metodo privalumus ir trūkumus, siekiant didesnio modelio populiarumo ir praktinio reikšmingumo atlikti lyginamąją analizę užsienio šalyse.

IŠVADOS

- Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad jaunimo organizacijos, veikdamos socialinio darbo srityje, atliepia tris pagrindinius socialinio darbuotojo veiklos tikslus: ugdo gebėjimus savarankiškai spręsti problemas; inicijuoja pokyčius asmeniniame ir šeimos socialiniame gyvenime; mažina jaunuolių socialinę atskirtį ir skatina jų socialinę integracijà į visuomenę.
- Dažniausiai mokslinėje literatūroje aprašomi metodai dirbant su jaunuimu: konsultavimas, supervizija, savirefleksija, atvejo vadyba. Pažymima socialinio tinklo intervencijos modelio svarba, jis padeda objektyviai ir įvairiapusiškai įvertinti probleminę situacijà ir nustato ryšius bei santykius tarp jaunuolio ir jo artimųjų narių, draugų ar institucijų. Tai metodas, padedantis įgalinti jaunuolį spręsti savas problemas.
- Tyrimu buvo nustatytas kliento pirminis ir antrinis tinklas bei svarbus jaunimo organizacijos vaidmuo asmens gyvenime. Išryškėjo, kad klientas pasitiki socialiniu darbuotoju tarsi draugu, kas parodo profesionalaus darbo rezultatus. Iš to galime daryti išvadà, kad taikant socialinio tinklo intervencijos metodà svarbus socialinio darbuotojo vaidmuo, jo profesinės žinios, gebėjimai užmegzti ryšį su klientu, skatinti kliento refleksiją. Atsižvelgiant į tai, būtina plėtoti šios tematikos mokslinius tyrimus, siekiant didesnio modelio populiarumo ir praktinio reikšmingumo sprendžiant įvairesnes jaunimo problemas, išryškinant socialinio darbuotojo vaidmenį ir profesionalumą.

LITERATŪRA

1. Bukauskaitė, R. (2009) Neįgalųjų orumą ugdančių veiklų analizė l'arche cape breton bendruomenėje. Magistro darbas, Vytauto Didžiojo universitetas.
2. Camino, L., Zeldin, S. (2002) Making the transition to community youth development: emerging roles and competencies for youth-serving organizations and youth workers. *Journal of community youth*, 70–78.
3. Europos Parlamento 2013 m. rugsėjo 11 d. rezoliucija *Dėl galimų jaunimo nedarbo problemų ir jų sprendimo būdų* (2013 / 2045 (INI)) [Projektas].
4. Gvaldaitė, L. (2004) Socialinio tinklo intervencija kaip socialinės paramos modelis. *Acta Paedagogica Vilnensia*: 50–60.
5. Gvaldaitė, L., Švedaitė, B. (2005) *Socialinio darbo metodai*. Vilnius: VPU leidykla.
6. *Jaunimo problemų sprendimo planų rengimas vietos ir nacionaliniu lygmeniu* (2013) [Metinis pranešimas].
7. *Jaunimo situacijos apžvalga 2015 m.* Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos .
8. Johnson, L. C. (2001) *Socialinio darbo praktika: bendrasis požiūris*. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.
9. Kiraly, M., Humphries, C. (2013) Perspectives from young people about family contact in kinship care: “Don’t push us, listen more”. *Australian Social Work*, 66: 314–327.
10. Kučinskas, V., Kučinskienė, R. (2000) *Socialinis darbas švietimo sistemoje*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
11. Kurapkaitienė, N. (2014) *VšĮ „Socialinis veiksmas“*. Jaunimo savanorystės programos vadovas.
12. Lefevre, M., Tanner, K., Luckock, B. (2008) Developing social work students’ communication skills with children and young people: a model for the qualifying level curriculum. *Child and Family Social Work*, 13: 166–176.
13. Leliūgienė, I. (2002) *Socialinė pedagogika*, Kaunas: Technologija.
14. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymas Nr. A1-92 *Dėl socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacinių reikalavimų, socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarkos bei socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašų patvirtinimo*. *Valstybės žinios*, 2006 04 20, Nr. 43-1569.
15. Miginis, N. (2015) *Darbo su jaunimu įgyvendinimo Lietuvoje situacijos analizė*. Vilnius: Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.
16. Nolas, S.-M. (2014) Exploring young people’s and youth workers’ experiences of spaces for ‘youth development’: creating cultures of participation. *Journal of Youth Studies*, 17-1: 26–41.

17. Okunevičiūtė-Neveauskienė, L., Šlekienė, K. (2008) Nevyriausybinų organizacijų įtaka jaunimo integracijai į darbo rinką. *Filosofija. Sociologija*, 4: 10–21.
18. Pusvaškytė, S. (2016) *Socialinio tinklo intervencijos modelio panaudojimas, teikiant socialinę pagalbą emigravusioms šeimoms*. Magistro darbas. Lietuvos edukologijos universitetas.
19. Smith, R. (2008) *Social Work with Young People*. Cambridge: Polity Press.
20. Urmonienė, M. (2004) Bendruomenė ir socialinės jaunimo problemos: istorinė lyginamoji analizė. *Filosofija. Sociologija*, 2: 22–25.
21. Vaicekauskienė, V. (2009) Sistemų teorijos integravimas į socialinio darbo veiklą. *Logos*, 58: 181–188.
22. Vilniaus miesto jaunimo sociologijos tyrimas „Socialinės analizės grupės“ (2003) Tyrimo ataskaita. Vilnius: Vilniaus arkivyskupijos jaunimo centras.
23. Žydžiūnaitė, V. (2006) *Taikomųjų tyrimų metodologijos charakteristikos*. Vilnius: UAB Ciklonas.

DOVILĖ LISAUSKIENĖ

WORKING WITH YOUNG PEOPLE: A MODEL OF SOCIAL INTERVENTION

SUMMARY

Social workers, working with young people ought to be aware of the values, needs and problems of contemporary young people. Therefore, it is necessary to develop study programmes of Social Work that would reflect the current situation of modern youth and be oriented towards effective techniques for working with young people. The most common methods described in the literature are counseling, supervision, case management, self-reflection. The article highlights the method of social intervention, which objectively and fully assesses the problem situation and establishes the connections and relationships between the young man and his relatives, friends or authorities. This method helps to enable young people to solve their own problems.

The aim of the research is to analyze the application features of the social intervention model when working with young people. The objectives are to discuss the activities of youth organizations in the field of social

work; to highlight the methods of social workers' practice; to investigate the application of social intervention model, enabling young people to solve their own problems. The methods applied include comparative analysis of scientific literature, monitoring, social intervention model. The survey revealed that when social workers enable young people to solve their own problems, a model of social intervention allows to evaluate not only the relationships of close people or family members, but also highlights the roles of youth organizations or social workers and their positive effect on the customer's actions. Thus, when applying the method of social intervention, social workers play an important role, as well as their professional knowledge and skills to establish the connection with the client are extremely important in order to promote the client's reflection.

Keywords: Social Worker, a Model of Social Intervention, Youth.